

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

УДК 343.1

О. П. Бойко

викладач

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ З ПІДРОЗДІЛАМИ КАРНОГО РОЗШУКУ НА ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті визначено поняття та надано характеристики процесуальним і непроцесуальним формам взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні.

Ключові слова: взаємодія, слідчі, підрозділи карного розшуку, оперативні підрозділи, досудове провадження.

I. Вступ

У боротьбі зі злочинністю правоохоронні органи утворюють єдину систему та здійснюють свої функції відповідно до чинного законодавства. Водночас правоохоронна система характеризується тим, що до її складу входять управлінські структури різної відомчої підпорядкованості, спільність мети, завдань, принципів і характеру діяльності яких пов'язує їх у цілісну систему. Це цілком стосується слідчих та підрозділів карного розшуку, проблема взаємодії між якими є актуальною сьогодні, оскільки безпосередньо пов'язана із завданням посилення ефективності боротьби зі злочинністю та є важливою умовою досягнення успіху в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Проблеми взаємодії слідчих з іншими правоохоронними органами розглядали в своїх працях такі науковці, як: К. В. Антонов, О. М. Бандурка, П. В. Берназ, Д. В. Гребельський, О. Ф. Долженков, В. П. Євтушок, О. В. Керевич, І. П. Козаченко, М. А. Погорецький, О. П. Снігерьев та інші, але ці дослідження здійснювалися до 2012 р., тобто до прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України).

Питання взаємодії правоохоронних органів в умовах дії чинного КПК України були предметом дослідження таких учених, як: М. Багрій, С. Бондар, В. Ізотов, С. Книженко, Л. Мазур, В. Топчій та інших, але поза їхньою увагою залишилися питання взаємодії між слідчими та підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні.

II. Постановка завдання

Мета статті – висвітлити нові наукові результати щодо поняття та характеристики форм взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні.

III. Результати

Тісна взаємодія слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні є запорукою успіху в досягненні бажаних результатів роботи, але на сьогодні залишається низка невирішених і дискусійних питань, які пов'язані з формами взаємодії між ними на вищезазначеному етапі кримінального провадження.

Відповідно до правової регламентації науковці виділяють такі форми взаємодії: процесуальні та непроцесуальні [1, с. 8].

Ми погоджуємося з цим висновком науковців та вважаємо за доцільно використовувати саме такий підрозділ при визначенні форм взаємодії між слідчими та працівниками карного розшуку.

Щодо визначення поняття процесуальної та непроцесуальної форми взаємодії, крім того, яка саме спільна діяльність вищезазначених суб'єктів до цих форм відноситься, у нас існують свої міркування, які не зовсім узгоджуються із існуючими.

Так, на сьогодні існують декілька визначень процесуальної форми взаємодії. Окремі дослідники процесуальну форму взаємодії визначають як закріплені кримінально-процесуальним законом способи співпраці суб'єктів взаємодії у процесі розслідування злочинів [7, с. 70; 3, с. 24]. Інші дослідники до процесуальних форм взаємодії відносять не тільки способи, передбачені в кримінально-процесуальному законодавстві, а й ті, що передбачені іншими нормативно-правовими актами України (далі – НПА) які регулюють діяльність правоохоронних органів (у тому числі й підзаконними) [5, с. 248; 8; 9; 2].

Як прибічники першої групи зазначаємо, що процесуальні форми взаємодії повинні регламентуватися саме кримінально-процесуальним законодавством, яке, згідно із ст. 1 КПК України, складається з положень Конституції України, міжнародних договорів,

згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та інших законів України. Виходячи з цього та здійснивши системний аналіз наукової літератури, форму взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні визначаємо як передбачену кримінальним процесуальним законодавством сумісну узгоджену діяльність цих суб'єктів на досудовому провадженні, що спрямована на вирішення завдань кримінального судочинства.

Від того, в яких НПА закріплені способи співпраці слідчих з оперативними підрозділами, залежать і погляди науковців щодо того, яка саме спільна діяльність відноситься до процесуальних форм взаємодії між вищезазначеними суб'єктами.

О. А. Воропаєв до процесуальних форм взаємодії слідчих з оперативними підрозділами відносить лише ті, що впливають з КПК [4, с. 95]. Схожої позиції дотримується і В. Корж, який серед процесуальних форм взаємодії виділяє: 1) доручення слідчого; 2) вказівки слідчого; 3) використання спеціальних знань; 4) створення СОГ; 5) забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві; 6) призначення ревізій за участю фахівців; 7) призначення експертиз; 8) виклик фахівців для участі в окремих слідчих діях [6, с. 63].

Такі науковці, як О. Мещерякова, М. Багрій, В. Топчій дотримуються інших поглядів та відносять до процесуальних форм взаємодії спільну діяльність слідчих та оперативних підрозділів, передбачену не лише кримінально-процесуальним законодавством, а й іншими НПА, у тому числі й відомчими [8; 2; 9].

Так, В. В. Топчій, аналізуючи не лише норми КПК України, а й відомчі НПА Міністерства внутрішніх справ України, виокремлює такі процесуальні форми взаємодії слідчих з працівниками оперативних підрозділів та інших служб ОВС: 1) взаємодія при надходженні до ОВС заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них; 2) створення слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) для розслідування кримінальних правопорушень; 3) виконання співробітниками оперативного підрозділу письмових доручень про проведення СРД та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) під час досудового розслідування; 4) взаємодія при зупиненні досудового розслідування; 5) взаємодія при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами ОРД до органу досудового розслідування [9, с. 303–304].

Оскільки, дотримуючись позиції, що способи співпраці суб'єктів взаємодії повинні закріплюватись у кримінальному процесуальному законодавстві, до процесуальних форм взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні відносимо: 1) проведення СРД та НСРД за дору-

ченням слідчого; 2) надання допомоги слідчому при проведенні окремих СРД та НСРД; 3) взаємодія під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 4) вжиття заходів щодо встановлення місцезнаходження підозрюваної особи, яка переходить від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності по зупиненому кримінальному провадженню.

А тепер розглянемо погляди вчених щодо непроцесуальних форм взаємодії. Так, деякі науковці розподіляють їх на дві групи: 1) організаційно-правові (передбачені законами або підзаконними нпа); 2) суто організаційні (вироблені наукою і практикою, без правового закріплення) [3, с. 24]. Ми погоджуємося з цією класифікацією, а також думкою Г. М. Мухіна, що непроцесуальні форми є результатом практики розслідування злочинів та не знаходять свого закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві й лише окремі з них регламентовані відомчими НПА [7, с. 72].

Системний аналіз наукової літератури та чинного законодавства дав змогу визначити непроцесуальну форму взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні як передбачену відомчими НПА та вироблену наукою і практикою, без правового закріплення сумісну узгоджену їх діяльність на досудовому етапі, спрямовану на вирішення завдань кримінального судочинства.

Найчастіше науковці до непроцесуальних форм взаємодії відносять: 1) сумісний аналіз даних, отриманих у результаті проведення ОРЗ; 2) взаємний обмін інформацією; 3) створення СОГ [7, с. 70].

Деякі вчені розширюють ці форми. Так, М. Багрій виділяє такі непроцесуальні форми взаємодії: 1) створення СОГ, до складу яких входять слідчі й оперативні працівники; 2) використання слідчим результатів ОРД у процесі побудови версій у кримінальному провадженні; 3) спільне планування роботи з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень; 4) інструктаж оперативних працівників, безпосередньо задіяних у СРД і тактичних комбінаціях, криміналістичних операціях; 5) взаємний обмін інформацією між слідчим та оперативно-розшуковим апаратом та ін. [2, с. 320].

На нашу думку, перелік спільних дій слідчих з підрозділами карного розшуку, які відносяться до непроцесуальних форм, є значно ширшим та включає в себе: 1) взаємний обмін інформацією; 2) інформування про отримані відомості в односторонньому порядку; 3) спільний аналіз отриманої інформації; 4) планування СРД та ОРЗ; 5) консультації; 6) взаємодію під час реалізації матеріалів ОРД; 7) спільний аналіз причин і умов, що сприяють вчиненню злочину, та обговорення профілактичних заходів; 8) спільну роботу в складі СОГ; 9) проведення спіль-

них службових нарад з актуальних проблем взаємодії; 10) обговорення результатів спільних дій за конкретними кримінальними провадженнями; 11) надання допомоги наявними силами й засобами; 12) підведення підсумків спільної діяльності з метою усунення недоліків та підвищення ефективності здійснення взаємодії у майбутньому тощо.

Наведений перелік не є вичерпним і може бути доповнений із урахуванням конкретних цілей та завдань слідчих з підрозділами карного розшуку при їх взаємодії на досудовому провадженні.

Вибір конкретних форм взаємодії слідчого з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні залежить від особливостей розслідуваного кримінального провадження, його складності, етапу, на якому здійснюється взаємодія, наявності інформації про особу, підозрювану у вчиненні злочину, рівня теоретичної підготовки суб'єктів взаємодії, наявності у них практичного досвіду та інших обставин.

Окрім того погоджуємося з О. О. Чувильовим, який, аналізуючи різноманітні форми взаємодії слідчого з правоохоронними органами, зазначав, що будь-яка з них обов'язково має відповідати таким умовам: 1) дотримання законності у своїй діяльності всіма учасниками взаємодії; 2) розподіл компетенції між слідчим і правоохоронними органами, яка визначена чинним законодавством і специфікою їх діяльності; 3) комплексне використання сил і засобів, якими володіють слідчий і правоохоронні органи; 4) організуюча роль слідчого та його процесуальна самостійність при взаємодії до відкриття кримінального провадження та під час здійснення досудового розслідування [10, с. 10–12].

Таким чином, за будь-якої форми взаємодії погоджена діяльність слідчого з підрозділами карного розшуку має ґрунтуватися на чіткому розподілі між ними функціональних обов'язків, а конкретна форма цієї діяльності та засоби її реалізації не можуть суперечити вимогам кримінального процесуального законодавства.

IV. Висновки

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що між слідчими та підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні існують процесуальні та непроцесуальні форми взаємодії. Процесуальна форма взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні – передбачена кримінальним процесуальним законодавством сумісна узгоджена діяльність цих суб'єктів на досудовому провадженні, що спрямована на вирішення завдань кримінального судочинства. Непроцесуальна форма взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні – це передбачена відомчими НПА та вироблена наукою і практикою, без правового закріплення сумісна

узгоджена їх діяльність на досудовому етапі, спрямована на вирішення завдань кримінального судочинства.

Перспективою подальших досліджень є визначення поняття та функціонального призначення взаємодії слідчих з підрозділами карного розшуку на досудовому провадженні.

Список використаної літератури

1. Безруких Е. С. Взаимодействие при расследовании и раскрытии преступлений : учеб.-практ. пособ. / Е. С. Безруких, А. А. Рытьков. – Калининград : Калининградский юридический институт МВД России, 2010. – 64 с.
2. Багрій М. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність / М. Багрій // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2013. – Вип. 57. – С. 315–321.
3. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів : монографія / А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, професора А. Ф. Волобуєва. – Харків : Курсор, 2009. – 320 с.
4. Воропаєв А. А. Взаимодействие следователя и оперативно-розыскных подразделений: понятие, виды и формы / А. А. Воропаев // Журнал наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление. – 2013. – Март.
5. Глушков В. О. Взаємодія оперативних підрозділів із органами досудового слідства / В. О. Глушков, Є. Л. Скалозуб // Криміналістика XXI століття : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 25–26 листопада 2010 р. – Харків : Право, 2010. – С. 247–250.
6. Корж В. Деякі проблеми взаємодії слідчого з учасниками розкриття та розслідування економічних організованих злочинів / В. Корж // Вісник прокуратури. – 2002. – № 1. – С. 60–65.
7. Криміналістика: учебник : в 3 ч. / под ред. Г. Н. Мухина. – 2-е изд., испр. – Минск : Акад. МВД, 2010. – Ч. 2. Криминалистическая тактика. – 243 с.
8. Мещерякова Е. В. Взаимодействие следователя прокуратуры и органов, осуществляющих оперативно-розыскную деятельность при расследовании преступлений / Е. В. Мещерякова // Российский следователь. – 2002. – № 5. – С. 2–7.
9. Топчій В. В. Загальна характеристика кримінальних процесуальних форм взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами / В. В. Топчій // Митна справа. – 2013. – № 6 (90). – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 303–306.
10. Чувилев А. А. Взаимодействие следователя внутренних дел с милицией : учеб. пособ. / А. А. Чувилев. – Москва : МВШМВД СССР, 1981. – 79 с.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2014.

Бойко А. П. Формы взаимодействия следователей с подразделениями уголовного розыска на досудебном производстве

В статье определено понятие и охарактеризованы процессуальные и непроцессуальные формы взаимодействия следователей с подразделениями уголовного розыска на досудебном производстве.

Ключевые слова: взаимодействие, следователи, подразделения уголовного розыска, оперативные подразделения, досудебное производство.

Boyko O. Forms of Interaction Between Investigators and Criminal Investigation Divisions

In the article the characteristics for the criminal procedural and organizational (non-procedural) forms of interaction between investigators and criminal investigation divisions are provided.

The author notes that there are some unresolved and controversial issues that related to the definition of concepts of procedural and organizational (non-procedural) forms of interaction between investigators and criminal investigation divisions. As we have already noted depending on the legal regulation the scientists are selected procedural and organizational (non-procedural) forms of interaction between investigators and criminal investigation divisions.

Scientific works dedicated to the forms of cooperation between investigators and criminal investigation divisions are analyzed.

In the article the author defines the concept of procedural form of cooperation between investigators and criminal investigation divisions as compatible coordinated activity of this subjects that provided by Criminal Procedural Code and directed for solving the problems of criminal justice.

By the author's opinion the procedural form of cooperation between investigators and criminal investigation divisions are:

- implementation the assignments of investigators to hold the investigative and covert investigative actions by operational divisions;*
- assistance to the investigator while proceeding some procedural and investigative actions;*
- interaction during the application the measures of providing the criminal proceedings;*
- taking measures for location the person.*

To the organizational (non-procedural) forms of interaction the author includes:

- mutual exchange of information;*
- informing about information obtained unilaterally;*
- mutual analyses of received information;*
- planning of investigative actions and operational measures;*
- cooperation during the implementation the materials of operational and investigative activity;*
- mutual analysis of the causes and conditions that are facilitate the commission of crime;*
- collaboration as the part of investigation and operational group;*
- conducting mutual official meetings on topical issues of interaction;*
- discussion of the results of mutual actions in specific criminal proceedings;*
- assisting by existing capabilities;*
- summarizing the mutual activities with the purpose of elimination deficiencies and improve efficiency.*

In the end of the article the author concludes procedural form of cooperation provided by Criminal Procedural Code as compatible coordinated activity of these subjects are directed for solving the problems of criminal justice.

Key words: interaction, investigators, criminal investigation units, operational units, pre-trial proceedings.